

Захарчук С.В.

магістрант,

Науковий керівник: Власенко О.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Соціально-економічні перетворення і рух до громадянського суспільства і правової держави висувають нові вимоги до модернізації системи освіти. У зв'язку з цим проблема формування громадянської культури на всіх етапах освітнього процесу набуває особливого значення.

Значення громадянської культури для учнів початкової школи зростає ще й тому, що такі поняття, як борг, честь, громадянськість в шкільному середовищі у величезному дефіциті, але саме їх необхідно формувати для успішного функціонування сучасного громадянського суспільства.

Громадянськість є інтерактивною якістю, яка включає в себе цілий ряд якостей, притаманних людині-громадянину: громадянська відповідальність, вміння поєднувати і підпорядковувати особисті інтереси суспільним, вміння усвідомлено і самостійно робити свій вибір, гуманізм, етнічна толерантність, патріотизм, інтернаціоналізм і т.д.

Криза громадянської культури шкільної молоді веде до духовно-моральної кризи суспільства. Саме тому виховання громадянської культури у молодших школярів є найважливішим завданням загальноосвітньої школи.

Громадянська культура – це складний сплав ціннісних, діяльнісних і особистісних аспектів, що не має однозначного і універсального визначення, який разом з тим, можна визначити як сутнісну характеристику особистості і діяльності людини, що володіє цивільним мисленням, активною громадянською позицією,

патріотичними почуттями та досвідом суспільно-корисної, патріотичної діяльності.

Громадянська культура – важлива характеристика особистості, яка зобов'язує відстоювати свою честь і гідність, честь близьких, свого навчального закладу, міста, країни. Вона стимулює учня прагнути до високих ідеалів за допомогою серйозної внутрішньої роботи, коли його вільно обрані погляди стануть особистими переконаннями. Формуванню громадянської культури особистості сприяють заняття з гуманітарних дисциплін.

Актуальність вирішення задачі формування громадянської культури учнів початкових класі визначається тим, що у навчальних планах, державних освітніх стандартах і примірних навчальних програмах має місце відбір природничого компонента освіти без урахування гуманітарної складової, що обумовлює занижену виховну насиченість, морально – психологічну спрямованість навчального процесу. У сучасних умовах актуальними ціннісними орієнтири гуманітарної освіти [1].

Реальна практика показує, що школи обмежуються в основному озброєнням учнів знаннями, вміннями і, як правило, майже не приділяють належної уваги формуванню громадянської сфери особистості майбутнього громадянина.

Підставою дослідження проблеми виявлення і реалізації виховного потенціалу навчальних дисциплін гуманітарного циклу як фактора формування громадянської культури учнів, на наш погляд, має діалектичний взаємозв'язок категорій «можливість» і «дійсність». Дані категорії характеризують дві основні сходинки в становленні та розвитку різних явищ і процесів. Крім того, в даному напрямку важлива особистість педагога, його неформальне ставлення до педагогічної праці [2].

Рішення проблеми вимагає організації певного технологічного процесу, першим етапом якої має стати ретельне вивчення і виявлення виховного потенціалу навчальних дисциплін гуманітарного циклу, який можна визначити як сукупність абстрактно існуючих можливостей ефективної реалізації виховних функцій освітнього процесу.

Наступним етапом має стати визначення комплексу умов актуалізації даного потенціалу, як науково-педагогічна конкретизація процесу переходу абстрактних можливостей реалізації функцій навчально-педагогічного процесу в реальну педагогічну практику.

Завершальною стадією є проектування, конструювання та апробацію творчого використання виховного потенціалу навчальних дисциплін гуманітарного циклу як визначального чинника переходу педагогічної можливості ефективного виховання учнів в дійсність формування громадянської культури [3].

Навчальні дисципліни гуманітарного циклу розглядають людину в його інтелектуальної, моральної, суспільної діяльності. За відображаються сферами їх можна звести у декілька груп: основи суспільних наук (Я у світі, Я досліджую світ); явища і факти мови, а також елементи лінгвістики (рідна та іноземна мови); явища і факти мистецтва, елементи науки про мистецтво (літературне читання).

Загальне призначення навчальних дисциплін гуманітарного циклу пов'язане з оволодінням учнями основами знань про історичний шлях людства, його соціальному, духовному, моральному досвіді, формуванням громадянина [4].

Потужним виховним потенціалом володіє кожна навчальна дисципліна, але гуманітарна – в першу чергу. Навчальні дисципліни гуманітарного циклу мають світоглядну спрямованість, охоплюють різні аспекти цивільних взаємовідносин, сприяють формуванню відповідального ставлення до інших громадян, утвердженню твердої громадянської позиції. Крім того, в навчально-виховному процесі засобами мистецтва відбувається формування моральних переконань учнів.

Оснovoю вирішення завдання виявлення виховного потенціалу навчальних дисциплін гуманітарного циклу складають аксіологічний та культурологічний підходи.

Аксіологічний підхід дозволяє педагогу відібрати виховний потенціал навчальних дисциплін гуманітарного циклу схвалюваним суспільством громадянських цінностей. У зв'язку з цим, предметом навчально-виховної діяльності виступають лише соціально схвалювані цінності.

Культурологічний підхід передбачає виявлення і використання педагогами позитивного досвіду соціалізації особистості, формування відповідного елемента громадянської культури учнів.

Формування соціальної та громадянської компетентності на уроках української мови в межах змістової лінії «громадянська відповідальність» спрямовано на усвідомлення громадянської активності й відповідальності, здатності до реалізації громадянських прав і обов'язків задля розвитку демократичного громадянського суспільства.

На уроках української мови та читання виховання громадянської свідомості іде через образи, вчинки літературних персонажів та історичних героїв, зображення їхніх досягнень і прорахунків, духовного життя, прагнень тощо.

На основі рідної мови в школярів найефективніше формується національна психологія, характер, світогляд, свідомість та інші компоненти духовності народу. Розпочинається ця робота ще з уроків навчання грамоти у початкових класах, коли вчитель вміло прищеплює любов до своєї рідної мови, рідного краю, України. З історії родоводу починається історія рідного народу.

Таким чином, в сучасному навчально-виховному процесі засобами гуманітарних дисциплін необхідно формувати такі навички і компетенції: фундаментальність знань; цілісне бачення світу; толерантність; вміння працювати з мовою; наявність своєї точки зору, її обґрунтованість; здатність до рефлексії; вміння мислити в системі духовно-моральних понять; здатність до творчості; вміння мислити незалежно від предмету, що вивчається; застосування різних принципів мислення; вміння працювати з інформацією, з джерелами інформації; формування дослідницької позиції; комунікативні навички (робота в команді, спілкування); організаторські здібності (соціалізація в суспільстві).

Підсумовуючи сказане, слід зазначити: частина цього змісту виходить за рамки освітнього стандарту, але більшість розглянутих форм роботи формують ті якості особистості, які необхідні для адаптації в сучасному громадянському суспільстві.

Отже, урочна і позаурочна діяльність у процесі викладання гуманітарних дисциплін – багатий ґрунт для визначення

соціально-педагогічних аспектів патріотичного виховання підростаючого покоління [5].

Список використаних джерел:

1. Разбегаева Л.П. Ценностные основания гуманитарного образования: монография. – Волгоград: Перемена, 2001. – 289 с.
2. Газман О.С. Неклассическое формирование. От авторской педагогики к педагогике свободы // Серия «Библиотека Федеральной программы развития образования». – М.: Издательский дом «Новый учебник», 2003. – 320 с.
3. Волович Л.А., Мухаметзянова Г.В., Тихонова Л.П. Интеграция гуманитарной и профессиональной подготовки в средней профессиональной школе. Теоретико-методологические подходы. – Казань: ИСПО РАО, 1997. – 103 с.
4. Гаязов А.С. Формирование гражданина: теория, практика, проблемы: монография. – Челябинск: «Факел», 1995. – 238 с.
5. Быков А.В. Патриотическое формирование школьников при преподавании дисциплин гуманитарного цикла // Формирование школьников. – 2005. – № 10. – С. 2-7.

Цянь Кай

аспірант,

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

ПОТЕНЦІАЛ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ГУМАНІСТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному суспільстві проблема формування гуманістичної культури в широкому розумінні та в діяльності й поведінці завжди лежала у площині особливої уваги педагогів і вчених. Це зумовлено тим, що гуманістична культура пов'язана з такими фундаментальними якостями, як доброта, милосердя, терпимість, альтруїзм, здатність до співпереживання, а також готовністю надати допомогу іншій людині, розумінням цінності людського життя, прагненням до миру, добросусідства. Саме на виховання цих якостей мають бути спрямовані зусилля тих, хто здійснює професійну